

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

до особистості, яка приваблює, захоплює, одухотворяє їх цілісністю, красою життєвих поглядів, морально-етичних засад [1, с. 591].

Список використаних джерел

1. Золотухіна С. Т. Використання ідей В.Сухомлинського в підготовці творчої особистості майбутнього вчителя / С. Т. Золотухіна // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 123. – Том 1. – Кіровоград, КДПУ імені В.Винниченка, 2013. – С. 45-49.
2. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.1. – К. : «Радянська школа», 1976. – С.101.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.2. – К. : «Радянська школа», 1976. С.436.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.3. – К. : «Радянська школа», 1976. – С. 202.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.3. – К. : «Радянська школа», 1976. – С.520- 524.

УДК 371.13(09) (477) «19»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У 20 рр. ХХ ст.

А. С. Бондаренко, м. Харків

Розкрито нормативно-правові документи освіти; виявлено особливості підготовки педагогічних кадрів; схарактеризовано типи навчальних закладів, які забезпечували підготовку вчителів у зазначений період; розкрито зміст, форми і методи педагогічної підготовки.

Ключові слова: *інститут народної освіти, технікум, практична підготовка, вчитель.*

The educational normative legal documents have been highlighted in the article. The peculiarities of teacher training have been revealed. The types of educational institutions that provided teacher training in the mentioned period have been characterized. The content, forms and methods of teacher training have been revealed.

Key words: *institute of national education, technical schools, practical training, teacher.*

Підготовка майбутніх учителів на кожному етапі розвитку суспільства є актуальною для вивчення та осмислення. Сучасні гуманістичні пріоритети вищої педагогічної освіти потребують розвитку суб'єктивності майбутніх педагогів, їх самостійності, активності, творчості, відповідальності за власний професійний розвиток. Державні документи з питань освіти: «Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття», Національна доктрина розвитку освіти в Україні, закони «Про вищу освіту», «Про середню освіту» тощо передбачають ґрунтовне реформування освітньої системи з метою її інтегрування у світовий і європейський науково-освітній простір, що висуває перед країною завдання стосовно виведення вітчизняної системи освіти на рівень розвинутих країн Європи і світу. Для реалізації означеної мети необхідне ретельне вивчення історії та перспектив розвитку освіти.

Адже саме через неї реалізується політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, збереженні і примноженні культурної спадщини народу.

Українські науковці не оминули увагою питання історії розвитку вищої освіти, яка завжди впливає на суспільно-політичний, культурний і економічний потенціал суспільства. Професійно-педагогічну підготовку вчителя в Україні в історичній ретроспективі досліджували В. Белашов, Л. Вовк, О. Глузман, М. Гурець, І. Зайченко, Л. Зеленська, С. Золотухіна, М. Лескевич, Н. Рудницька, Л. Семеновська.

У перше двадцятиріччя радянської влади в Україні відбувалась інтенсивна перебудова освіти. Істотні зміни стосувались здебільшого її організаційних основ і структури й характеризувались пошуками нових форм і методів підготовки педагогічних кадрів [2]. Вищим керівним органом освіти був Народний комісаріат освіти. Відділи вищих навчальних закладів, що існували в складі Наркомосу були ліквідовані. До складу Укголовпрофосу входив відділ підготовки працівників освіти, який одержав у спадщину 12 вищих педагогічних навчальних закладів (3 університети і 9 учительських інститутів), а в галузі середньої педагогічної освіти – 44 учительські семінарії, перейменовані в 1920 р. у педшколи, які потребували перебудови відповідно до певних завдань «комуністичного» будівництва [1, с.189].

У 1920-1921рр. для забезпечення вчителями всіх типів шкіл, вищих жіночих курсів, вчительських інститутів і семінарій створено нову форму вищого навчального закладу – інститут народної освіти (ІНО). Цей інститут став вищою педагогічною установою, що готував працівників освіти для всіх галузей освітньо-виховної роботи. Київський, Харківський, Одеський, Кам'янець-Подільський університети, Ніжинський історико-філологічний інститут, Катеринославський, Глухівський, Вінницький, Миколаївський, Чернігівський, Житомирський, Херсонський педагогічні інститути, вищі жіночі курси (Київ, Одеса, Харків) були реорганізовані в інститути народної освіти, а вчительські семінарії – у вищі педагогічні курси. У 1920-1922 рр. учителів готували 13 інститутів народної освіти. Цільове призначення інститутів народної освіти – підготовка вчителів не лише для загальноосвітніх шкіл, а й для професійних шкіл, працівників бібліотек, дитячих позашкільних установ. Факультети соціального виховання готували кваліфікованих педагогів-колективістів, організаторів дитячого колективу. Факультет професійної освіти складався з трьох відділень: сільськогосподарського, індустріального і соціально-економічного. Термін навчання на цих факультетах до 1924 р. був трирічним; водночас структура і типи інститутів в Україні були різними. Наприклад, у Херсонському ІНО діяли три відділення: шкільне, позашкільне, дошкільне з викладанням російською і українською мовами, а також відділення єврейської мови та літератури. Одеський ІНО мав факультети: соціального виховання (готував вчителів для семирічних шкіл), профосвіти (готував викладачів ФЗН, профшкіл, робітників). Факультети мали наступні відділення: українське, російське, болгарське, німецьке і єврейське. Вони забезпечували підготовку вчителів української та російської мов та літератури, історії і суспільствознавства, географії, математики, фізики, хімії, біології, іноземних мов [1; 3].

Позитивним було те, що Радам ІНО, викладачам було надано відносну свободу у підготовці програм і планів, у виборі підручників і методів. Рада

Харківського ІНО, наприклад, 30% часу відводила на вивчення педагогічних дисциплін. Діючі інститути не могли забезпечити потребу в учительських кадрах, тому педагогічні технікуми і семінарії були реформовані в трирічні курси, що мали стати центрами не тільки підготовки, а й підвищення кваліфікації вчителів. Комплектувались вони так само, як ІНО. Одночасно створювалися робітфаки, які готували робітників і селян до навчання у вищих закладах освіти.

Влітку 1922 р. відбулася Перша Всеукраїнська нарада з питань освіти. А 22 листопада 1922 р. уряд прийняв постанову «Про введення в дію Кодексу законів про народну освіту» і встановив структуру, мету, систему народної освіти в Україні. На підставі вказаного кодексу в 1923 р. у вищих закладах освіти були створені предметні комісії, куди входили викладачі і студенти, їх завданням була підготовка навчальних планів, нових методик навчання. При ректораті працювали бюро, а при них – комісія для здійснення контролю за дисципліною. Всі заклади вищої освіти працювали на основі тимчасового положення, яке передбачало три форми контролю: поточний – перевірка відвідування, періодичний – заліки з обов'язкового мінімуму знань, та індивідуальний (контроль здійснювався контрольно-методичною комісією). Зазначимо, що тимчасове положення – це основний документ вищого педагогічного закладу, який визначав усі сфери його діяльності. Основними формами занять були лекції, практичні, практикуми

Для становлення і розвитку вищої педагогічної школи велике значення мала друга Всеукраїнська конференція з педагогічної освіти (22-28 липня 1923 р.), третя Всеукраїнська педагогічна конференція з педагогічної освіти (27 жовтня 1924 р.). На конференціях порушувались питання про поліпшення якісного складу вчительства, перегляд мережі педагогічних навчальних закладів.

На подальший розвиток вищої педагогічної освіти України вплинули рішення партійної наради з питань народної освіти, що обговорила проблеми підготовки вчительських кадрів, а також Всесоюзної наради наркомів освіти з питань узгодження організаційних форм навчальної діяльності (1924 р.) [1].

У зв'язку з впровадженням обов'язкових початкового і семирічного всеобучу значно зросла потреба в учительських кадрах. У 1927 р. мережа педагогічної освіти була недосконалою, тому в Україні розпочалася планова робота щодо створення системи заочної освіти (першим стало відкриття заочного відділення при Дніпропетровському ІНО). Через рік був створений Всеукраїнський заочний інститут (ВЗІНО) зі щорічним планом прийому 1400 студентів. У січні 1928 р. тут відкрили екстернат, екзамени у якому приймали двічі на рік. Навчання було платним. Великого поширення така форма освіти набула в Київському ІНО.

Згодом було розроблене “Положення про дворічні курси для підготовки робітників і селян для вступу в ІНО”. Такі курси існували у Києві і Харкові; курсанти вивчали 12 предметів: російську й українську мови, математику, природознавство, фізику, іноземну мову, географію, соціоекономічний мінімум, анатомію, радянську систему освіти, педпрактику, клубну роботу. Кожна партійна чи комсомольська організація мала право рекомендувати студентів до вступу, але були встановлені вступні норми для різних соціальних категорій.

У березні 1929 р. уряд прийняв постанову “Про підготовку викладачів у педвузах і педтехнікумах і перепідготовку вчителів”, в якій визначалися недоліки педагогічної освіти. У цьому ж році була проведена Четверта Всеукраїнська Конференція (1929 р.), яка у справі педагогічної освіти визначила, що система підготовки педагогічних кадрів потребує значного поліпшення. На конференції встановлено, що ІНО слід визнати єдиним навчальним закладом для підготовки учителів. Прийом і випуск студентів у роки першої п'ятирічки збільшився вдвічі. Таким чином, до початку 1930 р. в Україні діяла своя система педагогічної освіти (ІНО, Вищі трирічні курси, технікуми).

У 1929 р. розпочався “наступ соціалізму по всьому фронту”; ставилося завдання забезпечення суцільної писемності населення до кінця першої п'ятирічки, запровадження обов'язкового початкового чотирирічного навчання дітей, переведення загальноосвітньої школи на викладання рідною мовою, значне збільшення кількості шкіл і відповідно – вчителів. Контроль більшовицької партії за освітою і педагогічною діяльністю вчителів посилювався. У всіх вищих навчальних закладах утвердилася сувора дисципліна; навчальний день студента становив 6 годин, а тривалість навчальної години – 50 хв. Одночасно для прискорення випуску спеціалістів були скорочені терміни навчання до трьох, максимум до чотирьох років.

Зазначимо, що процес становлення та будівництва вищої педагогічної школи в Україні у 20 рр. XX ст. відбувався у надзвичайно складних політичних та економічних умовах: наростання класової боротьби, економічна і господарська розруха стояли на перешкоді будівництва нової української національної освітньої системи і зокрема вищої педагогічної школи.

Отже, у період 1920-1930 рр. в Україні була проведена реформа вищої освіти. Учителів готували в інститутах народної освіти (на факультетах соцвиху і профосвіти), інститутах соціального виховання, педагогічних технікумах та на вищих педагогічних курсах [1, с. 204].

Список використаних джерел

1. Венцева Н.О. Вища історична педагогічна освіта в Україні в першій половині XX століття: історичний аспект: [монографія] /Надія Олександрівна Венцева/ За ред. К. Баханова. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016. – 320 с.
2. Золотухіна С. Т. Історико-педагогічна складова професійної підготовки майбутнього вчителя / С. Т. Золотухіна // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць: Слов'янськ, 2012. – № 8. – С. 35-47.
3. Зотін М. Педагогічна освіта на Україні / М. Зотін. – Харків : ДВУ, 1926. – С. 4.